

C/2024/3383

31.5.2024

Γνωμοδότηση Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Υλοποίηση των φιλοδοξιών της ΕΕ για την υπεράκτια ανανεώσιμη ενέργεια

και

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την αιολική ενέργεια

[COM(2023) 668 final, COM(2023) 669 final]

(C/2024/3383)

Εισηγητής: **Thomas KATTNIG**

Αίτηση γνωμοδότησης	Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 8.12.2023
Νομική βάση	Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο όργανο	Τμήμα «Μεταφορές, ενέργεια, υποδομές, κοινωνία των πληροφοριών»
Έγκριση από το τμήμα	28.2.2024
Έγκριση από την Ολομέλεια	20.3.2024
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	586
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	224/0/3

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) υποστηρίζει σθεναρά τις προσπάθειες της Επιτροπής να ενισχύσει τη βιομηχανία αιολικής ενέργειας της ΕΕ και να προωθήσει την ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής ενέργειας στην ΕΕ, δεδομένου ότι μια ισχυρή βιομηχανία αιολικής ενέργειας στην ΕΕ είναι ζωτικής σημασίας για την περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική της ευημερία. Η ανάπτυξη δικτύων για τη σύνδεση, τη μεταφορά και τη διανομή της αιολικής ενέργειας είναι απαραίτητη για την ενσωμάτωση του σημαντικά αυξημένου όγκου αιολικής ενέργειας στο ενεργειακό σύστημα. Οι υποδομές δικτύου θα πρέπει να επεκταθούν σημαντικά, να εκσυγχρονιστούν, να ψηφιοποιηθούν το συντομότερο δυνατόν και να δημιουργηθούν οι αντίστοιχες υποδομές αποθήκευσης.

1.2. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι η ανακοίνωση απευθύνεται αποκλειστικά στις μεγάλες επιχειρήσεις. Πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η ενεργειακή μετάβαση θα στεφθεί με επιτυχία μόνο εάν οι πολίτες και η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών κληθούν να συμμετάσχουν σε αυτήν ως ενεργοί κινητήριοι μοχλοί. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ ζητεί να αποτελέσει η αποτελεσματική συμμετοχή των πολιτών τον 7ο πυλώνα του σχεδίου δράσης για την αιολική ενέργεια. Χωρίς αυτήν, απειλείται η κοινωνική αποδοχή της μετάβασης, και ιδίως της αιολικής ενέργειας. Οι ενεργειακές κοινότητες, οι ενεργειακοί συνεταιρισμοί και η από κοινού χρήση της ενέργειας ως μορφές διευρυμένης παραγωγής-κατανάλωσης αποτελούν σημαντικά μέσα τόνωσης της διάδοσης της αιολικής ενέργειας.

1.3. Τα προσεχή έτη θα δημιουργηθεί τεράστια ανάγκη για εργαζομένους στον κλάδο της αιολικής ενέργειας γενικά και για ειδικευμένους εργαζομένους ειδικότερα. Η ανάγκη αυτή μπορεί να καλυφθεί μόνο εάν πραγματοποιηθούν μαζικές επενδύσεις σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο σε προγράμματα κατάρτισης και επανεκπαίδευσης. Πρέπει να ληφθεί μέριμνα, σε στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους σε όλα τα επίπεδα, έτσι ώστε οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στον κλάδο της αιολικής ενέργειας να προσφέρουν ποιοτικές συνθήκες εργασίας και ασφαλείς και μακροπρόθεσμες προοπτικές για τους εργαζομένους.

1.4. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι, εάν δεν επιλυθεί το πρόβλημα της έλλειψης γης που αντιμετωπίζουν ορισμένα τουλάχιστον κράτη μέλη, υπάρχει κίνδυνος να μην επιτευχθούν οι στόχοι της οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές (RED III).

1.5. Για να καταστεί δυνατή η βιώσιμη ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να αξιολογήσουν αν θα μπορούσαν να τεθούν πρόσθετες απαιτήσεις [π.χ. 1) συμβατότητα με το δίκτυο, 2) αντιστοίχιση με τον τύπο του φορτίου, 3) περιφερειακή κατανομή καταναλωτών που είναι ικανοί να εξομαλύνουν τις περιόδους αιχμής λ.χ. μέσω ηλεκτρολυτικών κυψελών] για τον περιφερειακό σχεδιασμό της αιολικής ενέργειας. Η διαχείριση της επέκτασης θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε περιφερειακό επίπεδο, λαμβανομένων υπόψη των περιοχών υψηλής ζήτησης και της εφεδρικής δυναμικότητας του δικτύου.

1.6. Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει ότι, δυστυχώς, στο Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την αιολική ενέργεια δεν αναγνωρίζονται οι ενεργειακές κοινότητες, οι ενεργειακοί συνεταιρισμοί και η από κοινού χρήση της ενέργειας ως μορφές διευρυμένης παραγωγής-κατανάλωσης, παρά τη σημασία τους από κοινωνική και οικονομική άποψη και από άποψη ενεργειακής απόδοσης. Για μία ακόμη φορά, η ΕΟΚΕ πρέπει να επισημάνει ότι η Επιτροπή δεν τηρεί τις υποσχέσεις που δόθηκαν στο στρατηγικό πλαίσιο για την Ενεργειακή Ένωση και στη δέσμη μέτρων «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους», να τεθούν οι πολίτες στο επίκεντρο του ενεργειακού συστήματος και να προαχθούν οι ενεργειακές κοινότητες.

1.7. Η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι οι δημοπρασίες που βασίζονται αποκλειστικά στην τιμή ευνοούν τον μειοδοτικό ανταγωνισμό εις βάρος του περιβάλλοντος και των εργαζομένων και ο οποίος θέτει σε μειονεκτική θέση τις εταιρείες που επιθυμούν να συνεισφέρουν, για παράδειγμα μέσω επενδύσεων στην προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, διότι σε αυτές δεν λαμβάνονται υπόψη τα υψηλά περιβαλλοντικά, εργασιακά και κοινωνικά πρότυπα. Συνεπώς, θα πρέπει να εφαρμόζονται υψηλά κριτήρια προεπιλογής στις δημοπρασίες, έτσι ώστε όλοι οι προσφέροντες να συμμορφώνονται με απαιτήσεις που αφορούν την προστασία, την επαγγελματική ασφάλεια, τις συλλογικές διαπραγματεύσεις και το περιβάλλον, όπως η απαίτηση προώθησης της κυκλικής οικονομίας.

1.8. Το κόστος χρηματοδότησης πρέπει να κατανέμεται με δίκαιο και κατάλληλο τρόπο. Οι παραγωγοί μεγάλης κλίμακας και οι διεθνείς εμπορικοί φορείς θα πρέπει να συνεισφέρουν στη χρηματοδότηση της επέκτασης του δικτύου ώστε να μειώνεται η επιβάρυνση των ιδιωτικών νοικοκυριών, τα οποία είναι αυτά που επί του παρόντος επωμίζονται πρωτίτως τη χρηματοδότηση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας.

1.9. Η αιολική ενέργεια θα πρέπει να θεωρείται κρίσιμη υποδομή, με όλα τα προνόμια και τις υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας που αυτό συνεπάγεται. Η ΕΟΚΕ προτείνει να υπάρξει ευρύτερος προβληματισμός που θα ενσωματώνει την πράξη για την τεχνητή νοημοσύνη και την εφαρμογή της οδηγίας για την ανθεκτικότητα των κρίσιμων οντοτήτων και της αναθεωρημένης οδηγίας για την ασφάλεια των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών (οδηγία NIS 2).

2. Ιστορικό και ευρύτερο πλαίσιο

2.1. Τον Οκτώβριο του 2023 η Επιτροπή παρουσίασε το Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης της για την αιολική ενέργεια. Σκοπός του σχεδίου δράσης είναι η προώθηση της περαιτέρω ανάπτυξης της βιομηχανίας αιολικής ενέργειας της ΕΕ και η διασφάλιση της ανταγωνιστικότητάς της. Για τον σκοπό αυτόν, τίθενται στόχοι στα εξής έξι κύρια πεδία: επίτευξη της ανάπτυξης της σχετικής τεχνολογίας και των διαδικασιών αδειοδότησης, βελτίωση του σχεδιασμού των δημοπρασιών, πρόσβαση σε χρηματοδότηση, δημιουργία δίκαιου και ανταγωνιστικού διεθνούς περιβάλλοντος, δεξιότητες, συμμετοχή της βιομηχανίας και δεσμεύσεις των κρατών μελών.

2.2. Οι Ευρωπαίοι παραγωγοί αντιπροσωπεύουν σήμερα το 85 % της αγοράς αιολικής ενέργειας της ΕΕ και το 94 % στον υπεράκτιο τομέα. Το σχέδιο δράσης αποσκοπεί στη διατήρηση του υψηλού αυτού μεριδίου της ευρωπαϊκής παραγωγής.

2.3. Τα τελευταία έτη, ιδίως το 2022, όλοι οι μεγαλύτεροι Ευρωπαίοι κατασκευαστές ανεμογεννητριών κατέγραψαν σημαντικές λειτουργικές ζημιές, παρά το γεγονός ότι το 2022 προστέθηκαν εγκαταστάσεις αιολικής ενέργειας ισχύος 16 GW, μια άνευ προηγουμένου επίδοση. Ωστόσο, η ΕΕ απέχει ακόμη πολύ από την επίτευξη των στόχων επέκτασής της. Αυτό οφείλεται, μεταξύ άλλων, στη δύσκολη πρόσβαση στις πρώτες ύλες, στον υψηλό πληθωρισμό και στην εξέλιξη των τιμών των πρώτων υλών σε συνδυασμό με την αύξηση των επιτοκίων και την περιορισμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, παράγοντες που επιδεινώνουν την οικονομική κατάσταση των κατασκευαστών. Επιπλέον, η πίεση από διεθνείς ανταγωνιστές, όπως η Κίνα, αποτελεί οξυγόνο πρόβλημα για τη βιομηχανία αιολικής ενέργειας της ΕΕ. Τέλος, το υφιστάμενο καθεστώς δημοπρασιών, με έμφαση στην τιμή ως αυτοτελές κριτήριο, καθώς και η πολιτική αβεβαιότητα είχαν επίσης αντίκτυπο.

3. Γενικές παρατηρήσεις

3.1. Η ΕΟΚΕ συµµερίζεται την ανησυχία της Επιτροπής σχετικά µε το µέλλον της βιοµηχανίας αιολικής ενέργειας της ΕΕ, η οποία βρίσκεται σε βαθιά κρίση, και επιδοκιµάζει τη δηµοσίευση του σχεδίου δράσης για την αιολική ενέργεια. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ υποστηρίζει σθεναρά τις προσπάθειες της Επιτροπής να ενισχύσει τη βιοµηχανία αιολικής ενέργειας της ΕΕ και να προωθήσει την ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας στην ΕΕ.

3.2. Ταυτόχρονα, η ΕΟΚΕ επισηµαίνει ότι η ανακοίνωση απευθύνεται αποκλειστικά στις µεγάλες επιχειρήσεις. Ωστόσο, πρέπει να υπενθυµιστεί ότι η ενεργειακή µετάβαση θα στεφθεί µε επιτυχία µόνο εάν οι πολίτες και η οργανωµένη κοινωνία των πολιτών κληθούν να συµµετάσχουν σε αυτήν ως ενεργοί κινητήριοι µοχλοί. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ ζητεί να αποτελέσει η αποτελεσµατική συµµετοχή των πολιτών τον 7ο πυλώνα του σχεδίου δράσης για την αιολική ενέργεια. Χωρίς την πλήρη συµµετοχή των πολιτών, απειλείται η κοινωνική αποδοχή της µετάβασης, και ιδίως της αιολικής ενέργειας ⁽¹⁾

3.3. Ένας ισχυρός τοµέας αιολικής ενέργειας στην ΕΕ είναι ζωτικής σηµασίας για περιβαλλοντικούς, οικονοµικούς και κοινωνικούς λόγους. Από περιβαλλοντική άποψη, η αιολική ενέργεια αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του µελλοντικού κλιµατικά ουδέτερου ενεργειακού συστήµατος, µαζί µε την ηλιακή ενέργεια, τη βελτιωµένη ενεργειακή απόδοση και τις επιλογές ευελιξίας, όπως η αποθήκευση, η µετατόπιση φορτίου και οι ευέλικτες µονάδες ηλεκτροπαραγωγής (πράσινου αερίου). Από οικονοµική άποψη, είναι επωφελής λόγω της ικανότητάς της να παράγει ηλεκτρική ενέργεια µε σχετικά σταθερό κόστος, συµβάλλοντας στην ενεργειακή ανεξαρτησία και ανθεκτικότητα της ΕΕ και τονώνοντας την περιφερειακή οικονοµία. Από κοινωνική άποψη, η ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας αποτελεί αναπόσπαστο µέρος των πολιτικών για την αγορά εργασίας, καθώς προσφέρει στους ειδικευµένους εργαζοµένους στην Ευρώπη ελπιδοφόρες προοπτικές για ασφαλείς, µακροπρόθεσµες θέσεις εργασίας σε µια παγκοσµίως σηµαντική πράσινη βιοµηχανία του µέλλοντος.

3.4. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για το σχέδιο δράσης για τα δίκτυα που ανακοινώθηκε ως µέρος του σχεδίου δράσης για την αιολική ενέργεια και επισηµαίνει ότι η Ενεργειακή Ένωση, ως η βάση της ενεργειακής µετάβασης, πρέπει να ολοκληρωθεί το συντοµότερο δυνατόν. Η ανάπτυξη δικτύων διανοµής είναι απαραίτητη για την ενσωµάτωση πολύ πιο αποκεντρωµένων ανανεώσιµων πηγών ενέργειας και την περαιτέρω επέκταση της αιολικής ενέργειας. Οι υποδοµές δικτύου θα πρέπει να επεκταθούν σηµαντικά, να εκσυγχρονιστούν και να ψηφιοποιηθούν το συντοµότερο δυνατόν ⁽²⁾. Η επέκταση αυτή θα πρέπει να πραγµατοποιηθεί σε στενό συντονισµό µε την ταχεία αύξηση της αιολικής ενέργειας και άλλων ανανεώσιµων πηγών ενέργειας. Πρέπει επίσης να είναι σε θέση να προβλέπει µελλοντικούς συνεργατικούς σχηµατισµούς µε υψηλά επίπεδα παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιµες πηγές, ώστε να υπάρχει, στο µέτρο του δυνατού, διαθέσιµη δυναµικότητα δικτύου όταν τεθούν σε λειτουργία νέες δυναµικότητες παραγωγής. Η ΕΟΚΕ ζητεί να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον καθορισµό της ανάπτυξης του δικτύου, συµπεριλαµβανοµένων των διασυνοριακών διασυνδέσεων —τόσο των χερσαίων όσο και των υπεράκτιων—, της προστασίας του κλίµατος ως κανονιστικού στόχου και, γενικότερα, στον καλύτερο συγχρονισµό του σχεδιασµού των ανανεώσιµων πηγών ενέργειας και του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, προκειµένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια του εφοδιασµού, να τονωθεί η οικονοµία της ΕΕ και να δηµιουργηθούν πράσινες θέσεις εργασίας υψηλής ποιότητας.

3.5. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την πρόταση της Επιτροπής να διπλασιαστούν οι πόροι που διατίθενται ενόψει της επόµνης πρόσκλησης υποβολής προτάσεων του Ταµείου Καινοτοµίας της ΕΕ για καθαρές τεχνολογίες σε 1,4 δισ. ευρώ για τη χρηµατοδότηση επενδύσεων σε νέα εργοστάσια, υποδοµές και εργατικό δυναµικό στον τοµέα της αιολικής ενέργειας. Αυτή η αύξηση των κονδυλίων δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσµα τη µείωση των πόρων για κοινωνικούς σκοπούς ή για άλλες πράσινες επενδύσεις.

3.6. Η ανάγκη για υλική υποδοµή συµβαδίζει µε το ζήτηµα του τρόπου ρύθµισης του ολοκληρωµένου σχεδιασµού, της παρακολούθησης και της χρηµατοδότησης. Η ΕΟΚΕ εξέτασε πρόσφατα τις τρέχουσες προκλήσεις της αγοράς ενέργειας και εξέδωσε διάφορες σχετικές γνωµοδοτήσεις, οι οποίες είναι επίσης ιδιαίτερα συναφείς µε την παρούσα γνωµοδότηση ⁽³⁾.

3.7. Δυστυχώς, στο Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την αιολική ενέργεια δεν αναγνωρίζεται η σηµασία των εργαζοµένων. Θα δηµιουργηθούν εκατοντάδες χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας στον κλάδο της αιολικής ενέργειας τα επόµενα έτη ⁽⁴⁾, οι οποίες θα πρέπει να καλυφθούν. Η ανάγκη αυτή µπορεί να ικανοποιηθεί µόνο εάν πραγµατοποιηθούν µαζικές επενδύσεις σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο σε προγράµµατα κατάρτισης και επανειδίκευσης. Ταυτόχρονα, πρέπει να διασφαλιστεί, σε στενή συνεργασία µε τους κοινωνικούς εταίρους σε όλα τα επίπεδα, ότι οι νέες θέσεις εργασίας που δηµιουργούνται στον τοµέα της αιολικής ενέργειας προσφέρουν ποιοτικές συνθήκες εργασίας και ασφαλείς και µακροπρόθεσµες προοπτικές για τους εργαζοµένους. Η ΕΟΚΕ επαναλαµβάνει την έκκλησή της για ισότιµη πρόσβαση όλων σε ποιοτική κατάρτιση, εκπαίδευση και διά βίου µάθηση, καθώς και για δηµοκρατική συµµετοχή και ενεργοποίηση του πολίτη.

⁽¹⁾ ΕΕ C 290 της 29.7.2022, σ. 22.

⁽²⁾ ΕΕ C 184 της 25.5.2023, σ. 93.

⁽³⁾ Βλ. µεταξύ άλλων ΕΕ C 293, της 18.8.2023, σ. 112, ΕΕ C 486, της 21.12.2022, σ. 185, ΕΕ C 293, της 18.8.2023, σ. 127, ΕΕ C 184, της 25.5.2023, σ. 93.

⁽⁴⁾ <https://www.en-former.com/en/recruitment-in-offshore-wind-sector-set-to-rise-three-fold/>.

3.8. Είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν μακροπρόθεσμες προοπτικές για μια ανθεκτική αγορά εργασίας κατά την έννοια της «δικαιης μετάβασης»: τα μέτρα απαλλαγής από τις ανθρακούχες εκπομπές θα πρέπει να σχεδιάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να στηρίζουν τους στόχους της πολιτικής για την αγορά εργασίας με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο. Ο σχεδιασμός αυτός περιλαμβάνει εκστρατεία για την κατάρτιση και την απόκτηση προσόντων, εγγυήσεις για την απασχόληση και ευρύ φάσμα ευκαιριών επανεπίδευσης και επιμόρφωσης. Τα αναγκαία αυτά μέτρα πολιτικής για την αγορά εργασίας και την εκπαίδευση απαιτούν ασφαλή χρηματοδότηση και την ανάπτυξη σχεδίου δράσης ως βάσης για την εξασφάλιση συντονισμένης προσέγγισης.

3.9. Η ανάπτυξη των υπεράκτιων αιολικών πάρκων έχει φτάσει σε σημείο, όσον αφορά το δυναμικό παραγωγής ενέργειας σε ορισμένες χρονικές στιγμές, όπου έχει νόημα μια επιλογή ευελιξίας. Η δυναμική παραγωγή υδρογόνου (π.χ. μέσω επιτόπιας ηλεκτρόλυσης) ως εναλλακτική λύση αντί της τροφοδότησης του δικτύου με ηλεκτρική ενέργεια με βάση τις απαιτήσεις των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς είναι χρήσιμη για την αποφυγή μέτρων συμφόρησης και τη διασφάλιση της οικονομικής σκοπιμότητας. Πέραν των απαιτήσεων των διαχειριστών συστημάτων, η ενσωμάτωση δυναμικότητας αποθήκευσης στην αγορά ενέργειας θα μπορούσε επίσης να είναι χρήσιμη για την πρόληψη μελλοντικών αβεβαιοτήτων στον εφοδιασμό με αέριο.

3.10. Ως μέρος του Ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης για την αιολική ενέργεια, η Επιτροπή προτίθεται να αξιοποιήσει πλήρως τα εμπορικά μέσα που έχει στη διάθεσή της για να εξασφαλίσει ίσους όρους ανταγωνισμού με τους ανταγωνιστές εκτός ΕΕ. Η Επιτροπή θα παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς πιθανές αθέμιτες επιδοτήσεις των προϊόντων αιολικής ενέργειας που εισάγονται στην ΕΕ και είναι έτοιμη να ενεργοποιήσει τα σχετικά μέσα πολιτικής (π.χ. τον κανονισμό της ΕΕ για τις ξένες επιδοτήσεις). Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει αυτή τη στάση και επισημαίνει ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι στόχοι στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ. Η δέσμευση για περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική βιωσιμότητα πρέπει επίσης να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος όλων των συμφωνιών με τρίτες χώρες.

3.11. Το ίδιο ισχύει και για τους αναγκαίους παράγοντες κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού. Πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε η αλυσίδα εφοδιασμού να είναι έτοιμη να αντεπεξέρχεται στις μελλοντικές απαιτήσεις, αλλά παράλληλα να συνεκτιμώνται και οι στόχοι στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ και να τηρούνται οι δεσμεύσεις του σημείου 3.10.

3.12. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη σχεδιαζόμενη απλούστευση των διαδικασιών αδειοδότησης. Για την εξασφάλιση της μέγιστης δυνατής αποτελεσματικότητας, η ΕΟΚΕ προτείνει να αυξηθεί η ευελιξία των διαδικασιών αυτών με την παροχή της δυνατότητας ταυτόχρονης εκτέλεσης περισσότερων ενεργειών. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να ενθαρρυνθούν να θεσπίσουν δεσμευτικές διατάξεις σχετικά με τον σχεδιασμό.

3.13. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι αποτελεί επείγουσα ανάγκη η πλήρης ψηφιοποίηση και επιτάχυνση όλων των σχετικών διαδικασιών, ιδίως εκείνων που σχετίζονται με τις δημοπρασίες και την αδειοδότηση.

3.14. Δεδομένου ότι οι δράσεις είναι άλλες φορές χρήσιμες και άλλες φορές κυρίως συμβολικές, η ΕΟΚΕ διερωτάται αν το σχέδιο δράσης είναι επαρκές.

3.15. Για την τεκμηρίωση της ανησυχίας αυτής, είναι χρήσιμο να εξεταστεί η οικονομική διάσταση των έργων αιολικής ενέργειας. Είναι σαφές ότι διαμορφώνεται από τρεις παράγοντες:

- τη διαθεσιμότητα γης (αντίστοιχες δαπάνες όπως ενοίκιο, αντίσταση από όσους επηρεάζονται, κ.λπ.)·
- το κόστος χρηματοδότησης·
- τα μοντέλα επιδοτήσεων, όπως πριμοδοτήσεις αγοράς, ως επί το πλείστον ως μονόδρομες ή αμφίδρομες συμβάσεις επί διαφοράς (CfD), που συνήθως δημοπρατούνται. Σε λίγες μόνο περιπτώσεις χρησιμοποιούνται αντ' αυτών συμφωνίες αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (PPA).

Υπάρχουν ισχυρά στοιχεία που καταδεικνύουν ότι η κρίση στον τομέα της αιολικής ενέργειας μπορεί να επιλυθεί διαρθρωτικά μόνο εάν τα προβλήματα αντιμετωπιστούν με βάση τους τρεις αυτούς παράγοντες.

3.16. Διαθεσιμότητα γης

3.16.1. Στο σχέδιο δράσης για την αιολική ενέργεια, η Επιτροπή ορθώς επικεντρώνεται στην επίτευξη των διαδικασιών αδειοδότησης. Δεδομένης της σημασίας της εν λόγω πτυχής, η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η επέκταση του κανονισμού έκτακτης ανάγκης για την επίτευξη της εξάπλωσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και των αντίστοιχων δικτύων διανομής αποτελεί ορθή απόφαση. Οι αντίστοιχοι κανόνες θα πρέπει να παραμείνουν σε ισχύ έως ότου όλα τα κράτη μέλη εφαρμόσουν πλήρως τους σχετικούς κανόνες της οδηγίας RED III. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να τους εφαρμόσουν το συντομότερο δυνατόν.

3.16.2. Εκτός από τη συμβολή της στην εξυπνότερη και αποδοτικότερη συντήρηση και στην καλύτερη πρόγνωση της ενεργειακής απόδοσης, η τεχνητή νοημοσύνη έχει τη δυνατότητα να επιταχύνει σημαντικά τις διαδικασίες αδειοδότησης, μειώνοντας τον φόρτο εργασίας των αρχών αδειοδότησης. Η ΕΟΚΕ εισηγείται στην Επιτροπή να αναπτύξει πρωτοβουλίες υπέρ της χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης για την επίτευξη των διαδικασιών αδειοδότησης έργων υποδομών που συμβάλλουν στην κλιματική ουδετερότητα. Δεδομένου ότι τα εν λόγω εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης απαιτούν δεδομένα που σχετίζονται με τη βιοποικιλότητα, η ΕΟΚΕ καλεί την Επιτροπή να αναπτύξει μια ολοκληρωμένη στρατηγική για τα δεδομένα.

3.16.3. Εξάλλου, εξακολουθούν να μην υπάρχουν αρκετές κατάλληλες περιοχές για αιολική ενέργεια ή να υπάρχουν διαμάχες όσον αφορά τη χρήση τους (π.χ. ελάχιστες αποστάσεις από οικισμούς, γεωργία, δασοκομία, αλιεία, στρατιωτικές εγκαταστάσεις). Η έλλειψη γης καθυστερεί και αυξάνει το κόστος της ταχείας επέκτασης, με αρνητικές συνέπειες για τις τιμές της ενέργειας, την ασφάλεια του εφοδιασμού και της απασχόλησης. Επομένως, η Επιτροπή πρέπει να εξετάσει κατά πόσο η επιβολή στα κράτη μέλη της πάγιας υποχρέωσης να δεσμεύουν εκτάσεις γης για την παραγωγή αιολικής ενέργειας, εντός των περιοχών επιτάχυνσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας [όπως προβλέπεται στην οδηγία (ΕΕ) 2023/2413], θα μπορούσε να ευνοήσει την επέκτασή της. Ειδάλλως, διακυβεύονται οι στόχοι που ορίζονται στην οδηγία RED III και αλλού. Οι κάτοικοι που επηρεάζονται και οι τοπικές αρχές πρέπει επίσης να συμμετέχουν στον σχεδιασμό των έργων σε όσο το δυνατόν πιο αρχικό στάδιο, ώστε να αυξηθεί η αποδοχή των έργων και να προωθηθούν ευκαιρίες συμμετοχής τους ως μελών ενεργειακών κοινοτήτων πολιτών και παραγωγών-καταναλωτών.

3.16.4. Για να καταστεί δυνατή η βιώσιμη ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να αξιολογήσουν αν θα μπορούσαν να θεθούν πρόσθετες απαιτήσεις για τον περιφερειακό σχεδιασμό της αιολικής ενέργειας. Η διαχείριση της επέκτασης θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε περιφερειακό επίπεδο, λαμβανομένων υπόψη των περιοχών υψηλής ζήτησης και της εφεδρικής δυναμικότητας του δικτύου. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη σύζευξη τομέων (όπως η ηλεκτρόλυση). Ωστόσο, θα πρέπει επίσης να είναι δυνατή η λήψη μέτρων όπως ο προσωρινός περιορισμός της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συστήματα ελεγχόμενης κατανάλωσης, εάν υπάρχει κίνδυνος υπερφόρτωσης του δικτύου, διαφορετικά, η μείωση των ανεμογεννητριών αποτελεί συστημικό κίνδυνο. Αυτό βλάπτει την ασφάλεια των επενδύσεων και, ως εκ τούτου, μπορεί να παρεμποδίσει την επέκταση της αιολικής ενέργειας. Παρότι οι προληπτικές επενδύσεις στην ανάπτυξη δικτύων και σε παρόμοια μέτρα, όπως ορίζονται στο σχέδιο δράσης για τα δίκτυα, βρίσκονται στον σωστό δρόμο, δεν θα είναι αποτελεσματικές εάν δεν ευθυγραμμιστεί με αυτές ο περιφερειακός σχεδιασμός της αιολικής ενέργειας.

3.17. Κόστος χρηματοδότησης

3.17.1. Η αύξηση της διαθέσιμης γης, όπως περιγράφεται στο σημείο 3.16.3, μπορεί να διευκολύνει τη χρηματοδότηση έργων παραγωγής αιολικής ενέργειας και να μειώσει το κόστος τους. Ως εκ τούτου, κατά την έγκριση της ανέγερσης ανεμογεννητριών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ποιοτικά κριτήρια, όπως αυτά που παρατίθενται, ενδεικτικά, στο Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την αιολική ενέργεια. Ειδικότερα, θα πρέπει να συμπεριληφθούν και άλλες πτυχές της κοινωνικής πολιτικής, όπως θέσεις εργασίας που διασφαλίζονται με συλλογικές συμβάσεις, το ποσοστό κατάρτισης και η προώθηση των ενεργειακών κοινοτήτων και των συνεταιριστικών δομών. Συν τοις άλλοις, στις αιολικές εγκαταστάσεις που πληρούν τις απαιτήσεις της κυκλικής οικονομίας (π.χ. ποσόστωση ανακύκλωσης) θα πρέπει να επιφυλάσσεται συγκριτικό πλεονέκτημα στις δημοπρασίες.

3.17.2. Κατά τη σύνταξη των συμβάσεων επί διαφοράς και των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, που προβλέπονται ως τυποποιημένα χρηματοδοτικά μέσα για την αιολική ενέργεια στον νέο σχεδιασμό της αγοράς ενέργειας, είναι συστηματικά σημαντικό να ελαχιστοποιούνται οι κίνδυνοι για τους δυνητικούς επενδυτές. Η Επιτροπή θα πρέπει να καταστήσει σαφές στα κράτη μέλη ότι οι κίνδυνοι αυξάνουν το κόστος των έργων χωρίς να προσφέρουν κανένα πλεονέκτημα. Δεδομένου του σύντομου διαθέσιμου χρόνου για την επίτευξη των στόχων για το κλίμα, δεν θα πρέπει να τους διαχειρίζεται μόνο η αγορά, αλλά πρέπει να υπόκεινται σε έλεγχο, εποπτεία και να χαρακτηρίζονται από διαφάνεια.

3.17.3. Ένας αποτελεσματικός τρόπος να αυξηθούν οι πηγές χρηματοδότησης είναι η καλύτερη αξιοποίηση των ιδιωτικών κεφαλαίων των ιδιωτών και των καταναλωτών. Στο Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για την αιολική ενέργεια δεν αναγνωρίζονται οι ενεργειακές κοινότητες, η από κοινού χρήση της ενέργειας ή παρόμοιοι παράγοντες ως μορφές διευρυμένης παραγωγής-κατανάλωσης. Ωστόσο, οι μηχανισμοί αυτοί είναι πολύ σημαντικοί από κοινωνική άποψη (συμμετοχή και αποδοχή), από οικονομική άποψη (διάθεση πρόσθετου κεφαλαίου) και από την άποψη της ενεργειακής απόδοσης (παραγωγή ενέργειας πιο κοντά στο σημείο όπου βρίσκεται η ζήτηση). Ως εκ τούτου, κατά τον σχεδιασμό των μέτρων που προβλέπονται στις δράσεις 7 έως 9 του σχεδίου δράσης για την αιολική ενέργεια, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα των ιδιωτών και των καταναλωτών ως επενδυτών μικρής κλίμακας. Το κόστος χρηματοδότησης πρέπει να κατανέμεται με δίκαιο και κατάλληλο τρόπο. Οι παραγωγοί μεγάλης κλίμακας και οι διεθνείς εμπορικοί φορείς θα πρέπει να συμμετέχουν περισσότερο στη χρηματοδότηση της επέκτασης του δικτύου ώστε να μειωθεί η επιβάρυνση των ιδιωτικών νοικοκυριών, τα οποία είναι αυτά που επί του παρόντος επωμίζονται πρωτίστως τη χρηματοδότηση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας.

3.18. Δημοπρασίες

3.18.1. Όταν εκδόθηκαν για πρώτη φορά οι κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας το 2014, διεξήχθησαν δημοπρασίες για να καθοριστεί ο τρόπος κατανομής των κονδυλίων (των προμηθειών της αγοράς γενικότερα) για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Απαιτείται η διενέργεια κριτικής αξιολόγησης του βαθμού στον οποίο η σημερινή κρίση στον τομέα της αιολικής ενέργειας οφείλεται και στις δημοπρασίες.

3.18.2. Μολονότι οι δημοπρασίες αποτελούν αποτελεσματικό τρόπο διατήρησης του κόστους παραγωγής αιολικής ενέργειας στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο, παρουσιάζουν ορισμένα μειονεκτήματα:

- Βασίζονται στην παραδοχή ότι υπάρχει επαρκής αριθμός υποψηφίων, κάτι που δεν συμβαίνει πάντοτε, τουλάχιστον σε ορισμένα κράτη μέλη.
- Μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα οι επενδυτές να τηρούν στάση αναμονής, καθώς οι συμμετέχοντες στην αγορά κερδοσκοπούν με βάση προσκλήσεις προσφορών σε μελλοντικές δημοπρασίες, συγκρατώντας εν τω μεταξύ την προσφορά τους. Αντί για συνεχή ζήτηση για ανεμογεννήτριες, μπορεί να εμφανίζονται φαινόμενα ανάσχεσης και εκκίνησης (stop-and-go effect), σε βάρος των κατασκευαστών.
- Θέτουν σε μειονεκτική θέση τους μικρότερους παράγοντες, ενώ επίσης επηρεάζουν αρνητικά τη συμμετοχή των ιδιωτών στην ενεργειακή μετάβαση και αυτό, με τη σειρά του, προωθεί τον σχηματισμό τραστών από τους εργολάβους ανάπτυξης έργων.
- Εάν η προσφορά υπερκαλύπτεται, ο ακραίος ανταγωνισμός ως προς την τιμή ενδέχεται να αποδειχθεί οικονομικά εξοντωτικός για τους κατασκευαστές.
- Η εστίαση αποκλειστικά στο κόστος παραγωγής ευνοεί τις τοποθεσίες όπου υπάρχει μεγάλη ποσότητα αιολικής ενέργειας και παραβλέπει άλλες πτυχές της ενεργειακής οικονομίας (π.χ. εγγύτητα με τον τόπο κατανάλωσης). Αυτό αυξάνει την ανορθολογική κατανομή των κονδυλίων.

3.18.3. Κατά τον επανασχεδιασμό των δημοπρασιών πρέπει να ληφθούν υπόψη οι πτυχές αυτές, ώστε κάθε βιώσιμο ενεργειακό σύστημα να καθίσταται οικονομικά αποδοτικό, τόσο για την παραγωγή, την ενσωμάτωση και τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές όσο και για την εισαγωγή και μεταφορά υδρογόνου από τέτοιες πηγές.

3.18.4. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι οι δημοπρασίες που βασίζονται κυρίως στην τιμή ευνοούν τον μειοδοτικό ανταγωνισμό εις βάρος του περιβάλλοντος και των εργαζομένων και θέτουν σε μειονεκτική θέση τις εταιρείες που επιθυμούν να συμβάλλουν θετικά στην προσπάθεια — π.χ. μέσω επενδύσεων στην προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας ή με την τήρηση των εργασιακών και κοινωνικών προτύπων (π.χ. κοινωνικός διάλογος σε όλα τα επίπεδα, συλλογικές συμβάσεις, ειδική προστασία των εργαζομένων και ισότητα). Συνεπώς, θα πρέπει να εφαρμόζονται υψηλά κριτήρια προεπιλογής στις δημοπρασίες, έτσι ώστε όλοι οι προσφέροντες να συμμορφώνονται με απαιτήσεις που αφορούν την προστασία, την επαγγελματική ασφάλεια, τις συλλογικές διαπραγματεύσεις και το περιβάλλον.

3.18.5. Οι δημοπρασίες θα πρέπει να επανασχεδιαστούν κατά τρόπο ώστε να προωθηθούν έργα που παράγουν ηλεκτρική ενέργεια κοντά στον τόπο κατανάλωσης (για παράδειγμα, με τη μορφή κοινής χρήσης ηλεκτρικής ενέργειας), αξιοποιούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την υφιστάμενη δυναμικότητα του δικτύου και παρέχουν ευελιξία και υπηρεσίες συστήματος (για παράδειγμα, συνδυασμούς με αποθήκευση, ηλεκτρολυτικές κυψέλες και καταβόθρες υδρογόνου).

3.19. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι, μεσοπρόθεσμα, είναι απαραίτητη η θέσπιση ενός «πράσινου» Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ) με έμφαση στα μέτρα μετριασμού και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή για τη συμπλήρωση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης.

4. Ειδικές παρατηρήσεις επί των προτεινόμενων δράσεων

4.1. Το σχέδιο για την αντιμετώπιση των κινδύνων κυβερνοασφάλειας που καθορίζεται στη δράση 5 θα πρέπει να υλοποιηθεί το συντομότερο δυνατόν. Η αιολική ενέργεια θα πρέπει να θεωρείται κρίσιμη υποδομή, με όλα τα προνόμια και τις υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας που της αντιστοιχούν. Η ΕΟΚΕ προτείνει να υπάρξει ευρύτερος προβληματισμός που θα ενσωματώνει την πράξη για την τεχνητή νοημοσύνη και την εφαρμογή της οδηγίας για την ανθεκτικότητα των κρίσιμων οντοτήτων και της αναθεωρημένης οδηγίας για την ασφάλεια των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών (οδηγία NIS 2).

4.2. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τη σημασία της αντιμετώπισης των εμποδίων στη συνύπαρξη των δραστηριοτήτων ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και άμυνας, όπως η επιτήρηση των ραντάρ. Για τον σκοπό αυτό, το έργο SYMBIOSIS στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας θα πρέπει να ενισχυθεί και να επεκταθεί ώστε να καλύπτει την χερσαία αιολική ενέργεια πέραν της υπεράκτιας αιολικής ενέργειας.

4.3. Στις προτάσεις για την εξεύρεση χρηματοδότησης που παρατίθενται στις δράσεις 7 και 8 θα πρέπει να συνεκτιμώνται πλήρως τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά πρότυπα (βλ. σημείο 3.18.4) και τα συμφέροντα των μικρών παραγόντων (ιδιώτες, παραγωγοί-καταναλωτές).

4.4. Για λόγους καλύτερης διασύνδεσης των δράσεων, οι πτυχές που αναφέρονται στις δράσεις 12 έως 15 θα πρέπει να ληφθούν πλήρως υπόψη στις δράσεις για τη βελτίωση του σχεδιασμού των δημοπρασιών και της πρόσβασης σε χρηματοδότηση.

Βρυξέλλες, 20 Μαρτίου 2024.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE